

ОБ'ЄКТИ АУДИТУ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Постановка проблеми. Тенденція консолідації страхових компаній, формування страхових груп і холдингів зумовлює підвищення уваги до ефективності систем їх управління, обліку, контролю та аудиту. Своєю діяльністю страхові компанії забезпечують безперервність та збалансованість суспільного виробництва, повноту й своєчасність відшкодування втрат від настання страхових випадків, залучають тимчасово вільні кошти страхового фонду до інвестиційної діяльності, за рахунок частини прибутку від страхових та інших господарських операцій зростають доходи бюджету країни. Збільшення ролі страхування, як складової економічної системи та одного з інструментів суспільних відносин і стратегічного сектору розвитку економіки держави, актуалізує питання щодо визначення шляхів функціональної активізації аудиту в сфері страхового бізнесу, удосконалення наукового та методичного обґрунтування проблем, пов'язаних з перспективами цього виду діяльності на сучасному фінансовому ринку України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Задоволення інформаційних потреб користувачів інформації про фінансовий стан суб'єктів страхового бізнесу через незалежну та професійну аудиторську експертизу, вимагає вдосконалення організаційних та методичних аспектів аудиту страхових компаній.

Галузеві аспекти обліку, контролю та аудиту діяльності страхових компаній досліджено в роботах таких зарубіжних та вітчизняних вчених, як М.М. Александрова, Т.А. Архангельська, С.Н. Асабіна, А.Н. Ахметбеков, М.Т. Білуха, О.Д. Заруба, Т.А. Дубровіна, Е.Ф. Дюжиков, В.С. Приходько, А.К. Солодов, В.П. Суйц, В.А. Сухов, Дж. Хемптон, А.Д. Шеремет та ін.

У вітчизняних наукових дослідженнях надається пріоритет висвітленню передусім теоретичних основ, методології та методики обліку, а також використанню окремих методів і контрольних процедур у сфері аудиту страхового бізнесу. При цьому залишаються невирішеними проблемні питання раціональної організації аудиту діяльності страхових компаній з урахуванням специфіки страхової галузі України. Серед науковців відсутня єдина думка про структуру технології процесу аудиторського контролю, дискусійним питанням залишається зміст складових процесу аудиту. Недостатня увага приділяється дослідженню об'єктів аудиторської перевірки як основи удосконалення методичного забезпечення аудиту страхових компаній з позицій юридичних аспектів і специфічних напрямів обліку їх діяльності.

Формулювання завдання. Метою статті є удосконалення організаційно-методичних аспектів аудиту страхових компаній на основі формування системи і розробки класифікації об'єктів аудиторської перевірки.

Виклад основного матеріалу. Організацію слід розуміти як внутрішню упорядкованість та узгодженість взаємодії автономних частин цілого, обумовленого його побудовою, сукупність процесів або дій, що приводять до створення і вдосконалення взаємодії між частинами цього цілого. Це поняття вживається у контексті з поняттям „структура” і „система” і виражає регламентовані закономірності їх побудови, функціонування, взаємодії [2].

Окремі автори розглядають організацію здійснення аудиту як встановлений аудиторською фірмою порядок і технологію виконання договірної роботи суб'єктами аудиту при узгодженні зусиль і способів виконання з метою забезпечення максимальної ефективності використання аудиторської праці при виконанні умов договору [3].

Погоджуючись з цим твердженням, вважаємо, що на рівні окремих аудиторських перевірок, зокрема діяльності страхових компаній, під організацією аудиту потрібно розуміти цілеспрямоване упорядкування й удосконалення процесів збору аудиторських доказів і формування робочих документів, їх оцінки та узагальнення з метою висловлення думки (висновків) про достовірність фінансової звітності страхових компаній.

Отже, аудит, як цілісна інформаційна система, має здійснюватися в певній послідовності, тобто функціонувати упорядковано у відповідному технологічному режимі. Звідси виникає питання про визначення технології аудиторського контролю та її складових, як елементів структури технології аудиту.

На нашу думку, технологія аудиту діяльності страхових компаній - це науково-організований процес, що являє собою єдину систему послідовного виконання аудиторських робіт, процедур і операцій для вирішення поставлених задач і досягнення мети аудиторської перевірки.

Від повноти і наукової обґрунтованості технології аудиту залежить покращення праці аудиторів, раціональність, ефективність та результативність їх дій, тому розробку і використання в аудиторській практиці технології аудиту слід розглядати як один з основних шляхів удосконалення процесу аудиторського контролю діяльності страхових компаній.

Технологія аудиту, як засіб практичної роботи, є предметом теоретичного конструювання і осмислення аудиторами-практиками та науковцями. Не дивлячись на наявність наукових розробок в сфері організації аудиту, актуальними та дискусійними питаннями сьогодні залишається визначення складових процесу (технології) аудиту, їх назви, змісту та функцій.

Наукові думки вітчизняних і зарубіжних вчених щодо складових процесу аудиту можна поділити за формальними ознаками, тобто прийнятою авторами назвою складових аудиту, їх кількістю, а також за сутнісними ознаками, тобто за змістом складових частин процесу аудиторської перевірки.

Загалом науковці використовують такі підходи для визначення складових процесу аудиту (табл. 1). Як видно, спільними для всіх наукових трактувань є наявність таких складових аудиту, як планування, перевірка фінансової інформації та заключний етап. Вони є основними складовими процесу аудиту страхових компаній, який складається з підготовчої, проміжної, дослідної та заключної стадій.

Поняття “фази аудиту” використовується переважно зарубіжними авторами. Враховуючи, що при перекладі з іноземних джерел можуть бути подвійні тлумачення та неточності, застосування такої назви, як „фаза аудиту” не є визначальним.

Таблиця 1

Підходи до визначення складових процесу аудиту

Етапи аудиту [4]	Стадії аудиту [3]	Фази аудиту [1]
1. Підготовчий	1. Організаційна	1. Планування та розробка аудиторського підходу
2. Проміжний	2. Підготовча (планування)	2. Тестування господарських операцій
3. Фізичної перевірки	3. Технологічна	3. Перевірка окремих елементів сальдо
4. Основний	4. Результативна	4. Завершення аудиту
5. Заключний		

Отже, процес аудиту складається зі стадій - певних моментів, періодів процесу здійснення аудиту, що мають свої якісні особливості. Стадії аудиту можуть включати ряд етапів - окремих складових стадій, їх елементи або періоди [3].

У свою чергу, зміст етапів аудиту складає певну послідовність аудиторських процедур. Аудиторські процедури формує сукупність аудиторських операцій, які є основою технології аудиту та являють собою дії над обліковими даними та іншою економічною інформацією страхової компанії відповідно до виконання аудиторських завдань.

Беручи до уваги вищезазначене, доцільно виділити три рівні об'єктів організації на рівні аудиторських перевірок страхових компаній:

- технологія аудиту і робота його виконавців;
- елементи структури технології аудиту: стадії аудиту, етапи аудиту - види аудиторських робіт (ознайомлення з бізнесом клієнта, планування аудиту, перевірка системи внутрішнього контролю, визначення величини аудиторського ризику і суттєвості інформації та ін.), аудиторські процедури, аудиторські операції;
- робочі документи аудитора та аудиторські докази (рис. 1).

Рис. 1. Модель технології аудиту страхових компаній

Така структура технології аудиту обумовлена двостороннім підходом до організації аудиторського контролю. З одного боку, це технологічний процес, що представляє собою сукупність певних операцій, з іншого - це вид діяльності, що здійснюють виконавці аудиту.

Організація аудиторської діяльності потребує подальшого дослідження та пошуку можливостей підвищення її ефективності. Зокрема, необхідна наукова систематизація та класифікація об'єктів аудиту страхових компаній та розробка на їх основі аудиторської програми, яка має базуватися на знанні страхового бізнесу клієнта і містити перелік послідовних аудиторських стадій, процедур (із зазначенням об'єкту перевірки на кожній стадії) і склад робочих документів аудитора як носіїв проміжних і підсумкових аудиторських номенклатур.

Методичні рекомендації щодо формату аудиторського висновку за наслідками проведення аудиту річної фінансової звітності та річних звітних даних страховика, затверджені Аудиторською палатою України, об'єктом аудиту визначають річну фінансову звітність страховика та річні звітні дані, які подаються до Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України.

На нашу думку, таке визначення об'єкту аудиту звужує поле аудиторської перевірки, не охоплює всіх завдань, що мають бути розглянуті в процесі аудиторського контролю. Обмеження об'єкту аудиту страхових компаній рамками річної звітності не задовольняє всіх запитів користувачів і є недостатнім для проведення ефективного та якісного аудиту діяльності суб'єктів страхового бізнесу, який може бути не тільки обов'язковим з поданням результатів до державних наглядових органів, але й ініціативним, що включає, окрім перевірки фінансової звітності, набагато ширше коло об'єктів дослідження для аудитора.

У фаховій літературі найбільш поширеною є думка, що об'єкти аудиту - це взаємопов'язані економічні, організаційні, інформаційні, технологічні та інші сторони функціонування суб'єктів господарювання [3]. При проведенні аудиту страхових компаній об'єктами аудиторського контролю є весь обсяг документації, звітності, інформації, яка формується структурними підрозділами, відділами, страховими агентами тощо.

Пропонуємо систематизувати зазначені об'єкти аудиторської перевірки діяльності страхових компаній в такий спосіб (рис. 2), що має стати основою для подальшого планування аудиту, в ході якого розробляється його загальний план і програма, визначається суттєвість помилок, оцінюється рівень аудиторського ризику.

З метою забезпечення достатнього рівня деталізації дослідження всіх суттєвих бізнес-процесів страхової компанії, ефективного проведення аудиту і формування обґрунтованого аудиторського висновку доцільною є систематизація об'єктів аудиторської перевірки за такими основними сферами:

- 1) правове забезпечення діяльності;
- 2) система внутрішнього контролю;
- 3) бухгалтерський облік і звітність страхових компаній.

Такий підхід до визначення і класифікації об'єктів аудиторського контролю дає змогу сформуванню системи методичного забезпечення аудиту страхових компаній шляхом розробки й удосконалення:

- методики аудиту страхових компаній з позицій юридично-правових аспектів їх діяльності;
- методики якісної оцінки стану внутрішнього контролю страхових компаній;
- методики аудиту специфічних операцій та об'єктів бухгалтерського обліку страхових компаній, таких як страхові надходження, страхові виплати, страхові резерви, операції перестрахування та ін.

Рис. 2. Система об'єктів аудиторської перевірки діяльності страхових компаній

Висновки. Найбільш ефективною у сфері страхового бізнесу є технологічна модель аудиту, обумовлена двостороннім підходом до організації аудиторського контролю як до технологічного процесу і виду діяльності, та структурована за трьома системними складовими: організація роботи виконавців аудиту; поелементна структуризація технології аудиту; робочі документи аудитора та аудиторські докази.

Анотація

У статті досліджено систему об'єктів аудиту страхових компаній, яка забезпечує достатній рівень охоплення та деталізації напрямів аудиторського контролю фінансово-господарської діяльності суб'єктів страхового бізнесу, необхідних для ефективного та якісного проведення аудиту та формування обґрунтованого аудиторського висновку.

Ключові слова: аудит, страхові компанії, організація, технологія, система об'єктів.

Аннотация

В статье исследована система объектов аудита страховых компаний, которая обеспечивает достаточный уровень охвата и детализации направлений аудиторского контроля финансово-хозяйственной деятельности субъектов страхового бизнеса, необходимых для эффективного и качественного проведения аудита и формирования обоснованного аудиторского заключения.

Ключевые слова: аудит, страховые компании, организация, технология, система объектов.

Annotation

The system of audit's objects of insurance offices is investigated in this article, which provides sufficient level of inclusion and detailed directions of auditing control of financial – economic activity of subjects for effective and qualitative realization of audit and development of well-grounded auditing conclusion.

Keywords: audit, insurance offices, organization, technology, system of objects

Список використаної літератури:

1. Аренс А. Аудит / Аренс А., Лоббек Дж.; пер. с англ.; гл. ред. серии проф. Я.В. Соколов. – М.: Финансы и статистика, 1995. – 560 с.
2. Бодюк А. Принципи й вимоги до організації аудиту// Бухгалтерський облік і аудит. – 2005. - № 12, с. 46 - 51
3. Бутинець Ф.Ф. Аудит: [підруч. для студентів спеціальності „Облік і аудит” вищих навч. закладів] / Ф.Ф. Бутинець. - [2-е вид., перероб. та доп.]. - Житомир: ПП „Рута”, 2002. – 672с.
4. Петрик О.А. Аудит: методологія і організація: [монографія] / О.А. Петрик. – К.: КНЕУ, 2003. – 260 с.